

TOSI-TV TUNTEIDEN NÄYTTÄMÖNÄ. MITEN BIG BROTHERISSA RIIDELLÄÄN?

Niin sanotun todellisuustelevision ohjelmissa näkyvistä emootioista on kirjoitettu paljon. Empiiristä tutkimusta tosi-tv:n emotionaalisuudesta on kuitenkin toistaiseksi tehty vähän. Yksi mahdollinen tapa päästä käsiksi ohjelmien emotionaaliin aineksiin on analysoida vuorovaikutusta mikrotasolla vuoro vuorolta etenevänä toimintana. Artikkelissa verrataan yhtä Suomessa syksyllä 2005 nähdyn Big Brother -ohjelman riitaa kahteen ”reaalimaailman” riitaan osallistujien riitelystä suuntautumisen ja emotionaalisuuden näkökulmasta. Riidan tarkastelu osoittaa, että julkista riitelyä esiintyy myös konfrontaatiota vältteleväksi kuvatussa suomalaisessa kulttuurissa.¹

Ihmisten välinen riitelä on sekä emootioiden että sosiaalisen vuorovaikutuksen tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostava ilmiö. Riitelystä ihmisten käyttäytymisestä paljastuu piirteitä, jotka eivät välttämättä tule näkyviin muualla. Vakava riita uhkaa koko vuorovaikutuksen järjestystä ja jatkumista, minkä vuoksi riitelyä pidetään usein negatiivisena ilmiönä. Riitelyn yksityiskohtainen tarkastelu osoittaa kuitenkin, että riitoihin sisältyy hyvin monenlaisia tunteenilmaisuja ja vuorovaikutuksen ilmiöitä. Esimerkiksi parisuhdeoppaiden, naistenlehtien ja iltapäivälehtien runsaat ”hyvän riitelemisen” ohjeet (ks. esim. Elomaa 2006) perustuvat vuorostaan oletukseen, että riitelä on tavallista ihmisten arjessa, ja että ”hyvää” riitelemistä voi harjoitella.

Aiheen kiinnostavuudesta huolimatta mikrotason tutkimusta aidoista riitatilanteista on olemassa melko vähän (ks. kuitenkin esim. Korthoff 1993; Selting 1994; Goodwin & Goodwin 2000), vaikka konflikteista ja konfrontaatioista on kirjoitettu runsaasti. Monissa konflikteissa teoreettisella tasolla käsittelevissä julkaisuissa korostetaan empiirisen analyysin tärkeyttä ja valitaan sen puutetta (ks. esim. Grimshaw 1990). Grimshaw’n mukaan konfliktien käsittelyssä on ylipäättään kiinnitetty päähuomio ratkaisuihin ja jätetty konfliktiprosessi liian vähälle huomiolle. Yhtenä syynä empiirisen analyysin vähäisyyteen on nähty yksityiskohtaisen analyysin työläisyys. Aitojen riitojen tutkimusta rajoittaa kuitenkin myös aineiston saannin vaikeus. Usein riita syntyy spontaanisti ja odottamatta, ja mahdollisuudet saada se tallennetuksi

analyysia varten ovat jo lähtökohtaisesti huonot. Tallennettuja riitojakaan ei välttämättä saada tutkimuksen aineistoksi, sillä ihmiset eivät useinkaan halua, että heidän riitojaan käsitellään julkisesti. Niinpä tässä artikkelissa käsiteltävä riita *Big Brotherissa* tarjoaa harvinaista aineistoa riitaa tutkivalle.

Tässä artikkelissa riitelyn tarkastelun taustana on vuorovaikutuksen tutkimuksen (esim. Sacks 1987; Brown & Levinson 1987) näkemys, että eriävistä näkemyksistä huolimatta ihmiset yleensä pyrkivät välttämään konfrontaatiota suojellakseen niin omia kuin toistenkin kasvoja. Vakavassa riidassa pyrkimys kuitenkin murtuu, ja tämä murtuminen näkyy esimerkiksi vahvana ”hallitsemattomana” emotionaalisuutena. Seurauksena on, että riitelemistä sanktioidaan sosiaalisesti, ja että riitelyä julkisissa yhteyksissä yleensä vältetään. Vakavan, runsaasti emotionaalisuutta sisältävän riitelyn välttäminen on siis odotuksen mukaista esimerkiksi televisio-ohjelmassa, vaikkakin julkisen riitelyn hyväksyminen liittyy myös kulttuurieroihin (ks. esim. Nuolijärvi & Tiittula 2000).

Syksyllä 2005 esitetyssä *Big Brother* -ohjelmassa riideltiin. Artikkelissa verrataan yhtä *Big Brotherin* kahdenvälistä riitaa kahteen muuhun riitaan, joissa on samanlaisia piirteitä kuin *Big Brother* -ohjelman riidassa. Riidan etenemistä ja riidassa näkyviä emotionaalisia aineksia analysoidaan keskustelunanalyysin mukaisesti vuoro vuorolta etenevinä mikrotason toimintoina ja sosiaalisina käytänteinä (ks. tarkemmin esim. Heritage 1996; Goodwin & Goodwin 2000). Riitojen vertailun tavoitteena on selvittää erityisesti sitä, missä määrin yksityiskohtainen analyysi osoittaa eroja tai samankaltaisuuksia tv-kameroiden edessä käydyin riidan ja kahden muun, ei-julkisessa kontekstissa tapahtuneen riidan välillä.

Tosi-tv-tutkimuksessa tärkeäksi katsojia houkuttelevaksi piirteeksi on todettu se, että katsojat haluavat arvioida osallistujien sosiaalisen ja emotionaalisen käyttäytymisen aitoutta ja vertailla käyttäytymistä omiin kokemuksiinsa (esim. Hill 2002; 2005). Hillin *Big Brother* -ohjelmaa koskevassa kyselytutkimuksessa kohderyhmänä oli 9000 brittiläistä katsojaa. Vastausten mukaan katsojat hakevat ohjelmasta erityisesti sellaisia vaiheita, joissa osallistujien voidaan päätellä toimivan todella omana itsenään ohjelman muutoin epätoellisessa ympäristössä. Televisio-ohjelmassa näkyvän sosiaalisen ja emotionaalisen käyttäytymisen aitouden arviointi ei ole kuitenkaan helppo tehtävä (ks. esim. Scannell 2002). Käsitökseni mukaan riitelyn yksityiskohtaisen analyysin ja riitojen vertailun sivutuotteena voidaan arvioida ainakin jossain määrin myös *Big Brotherin* riidan ”aitoutta” lähinnä osallistujien riitelyyn suuntautumisen näkökulmasta.

Riidan tarkastelulle on muitakin perusteita kuin riidan aitouden arviointi. Vaikka *Big Brother* on synnyttänyt erittäin paljon tutkimusta (ks. esim. Hill 2005), ohjelmasta on kuitenkin tehty hyvin vähän aineistolähtöistä analyysia (ks. kuitenkin Aslama & Pantti 2006). Ohjelmasta tehty empiirinen analyysi on kohdistunut pääasiassa yleisöihin. Kuitenkin *Big Brotherin* tyyppiset ohjelmat, jotka sisältävät runsaasti arkikeskustelunomaista toimintaa, tarjoavat esimerkiksi keskusteluntutkijoille kiinnostavaa aineistoa monien sellaisten vuorovaikutusilmiöiden tarkasteluun, joista on muuten vaikea saada huolellisesti videoitua aineistoa.

RIITA VUOROVAIKUTUKSEN ILMIÖNÄ JA TUTKIMUSKOHTENA

Mikä erottaa keskustelussa riitelyn erimielisyydestä? Vastaus ei ole yksinkertainen, sillä riidoiksi kutsutut konfrontaatiot voivat saada hyvin monia muotoja (ks. esim. Vuchinich 1990 ja Kotthoff 1993). Riitaa voidaan tarkastella myös jatkumona, jonka toisessa päässä ovat lievät erimielisyydet ja toisessa päässä vakavat kiistat.

Riitelyn tunnistamisessa voidaan käyttää ainakin kolmenlaisia vuorovaikutukseen ja osallistujien käyttäytymiseen perustuvia kriteereitä. Ensinnäkin kriteeriksi voidaan ottaa keskustelunanalyysin preferenssin käsite (esim. Sacks 1987 [1973]), jolla viitataan siihen, että ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa preferoidaan yleensä pyrkimystä samanmielisyyteen ja keskustelukumppaneiden näkemysten ymmärtämiseen. Tämä näkyy (lievien) erimielisyyksien yhteydessä esimerkiksi sellaisina muotoiluina kuin ”kyllä, mutta -”, joissa ennen erimielisyyden ilmausta osoitetaan hyväksymistä keskustelukumppanin näkemyksille. Vakavissa kiistoissa preferenssijärjestys kuitenkin helposti muuttuu siten, että preferoiduksi tuleekin erimielisyys (ks. esim. Kotthoff 1993): osapuolet eivät enää pyrikään samanmielisyyteen tai toistensa ymmärtämiseen vaan pikemminkin erimielisyyden korostamiseen ja siihen, että oma kantaa ”voittaa” toisen kannan.

Toinen tapa hakea riidan kriteerejä on tarkastella keskustelua niin sanotun aidon dialogin (ks. tarkemmin esim. Senge 1990; Isaacs 2001) periaatteiden valossa. Aidossa dialogissa tavoitteena on esimerkiksi kuunnella, asettua toisen osapuolen asemaan ja kyseenalaistaa omat lähtöoletukset. Riidassa nämä dialogin periaatteet voivat jäädä toissijaisiksi: riidan osapuolet esimerkiksi keskeyttävät toisensa, jättävät reagoimatta toisen osapuolen vuoroon tai kyseenalaistavat pikemminkin tämän lähtökohtia kuin omiaan.

Kolmanneksi vakavan riidan keskeinen piirre on se, että riidan syntyminen näkyy – usein hyvin äkillisinä ja selvinä – muutoksina osallistujien emotionaalisessa käyttäytymisessä monella tasolla (ks. tarkemmin esim. Selting 1994; Goodwin & Goodwin 2000): asennoissa, liikkeissä, eleissä, ilmeissä, katsomisen tavoissa, naurussa, puheen rytmisissä ja taukojen käytössä sekä puheessa ja puhujan äänenkäytössä. Vakavan riidan jälkeen osallistujilla kestää myös yleensä jonkin aikaa ennen kuin vuorovaikutus heidän välillään palaa normaaliin, konfliktittomaan muotoon. Myös tällaisen siirtymävaiheen olemassaolo toimii yhtenä todisteena siitä, että kyseessä on ollut vahva emotionaalinen kokemus eli aito riita, josta toipuminen vaatii aikaa.

Keskustelunanalyysin avulla tarkastellaan vuorovaikutusta osallistujien näkökulmasta. Keskeisiä analyysin kohteita ovat osallistujien toiminnot ja niitä seuraavat reaktiot ja tulkinnat, jotka näkyvät keskustelussa vuoro vuorolta. Jokaista vuoroa tarkastellaan sekä tulkintana edellä sanotusta että uutta kontekstia luovana. Siten esimerkiksi edellä kuvatun Sacksin preferenssijärjestyksen perusteella riitelyn vuorot voidaan osoittaa enemmän tai vähemmän riitelyn jatkamiseen suuntautuviksi tai samanmielisyyttä hakeviksi. Mikrota-son analyysi tarjoaa mahdollisuuksia havaita hyvinkin pieniäkin yksityiskohtia, jotka osoittavat osallistujien suuntautumisen muutoksia. Analyysin avulla saadaan myös vähitellen kartutettua tietoa esimerkiksi riitelystä yleisistä ja toistuvista käytännöistä.

BIG BROTHERIN RIITA JA VERTAILUAINEISTO

Kolmessa tässä artikkelissa käsiteltävässä riidassa on paljon yhteisiä piirteitä, joskin myös eroja. Kaikissa on kyse kahdenvälisestä riidasta toisensa hyvin tuntevien ja vallan näkökulmasta tasa-arvoisten henkilöiden välillä. Kahdessa tapauksessa läsnä on myös muita ihmisiä, jotka kuitenkin enimmäkseen pysyttelevät riidan ulkopuolella. Ulkopuolelle jättäytyminen onkin yleistä silloin, kun kahden henkilön välille syntyy vakava riita, sillä riitelijöiden suuntautuminen toisiinsa on yleensä niin vastavuoroista ja intensiivistä, ettei keskustelussa ole osallistujaroolia ulkopuolisille (ks. myös Kangasharju 2001). Muiden läsnäolo voi kuitenkin vaikuttaa siten, että kasvojen suojelun tarve on vahvempi kuin esimerkiksi kahdenkeskisessä tilanteessa.

Kaikissa aineiston riidoissa tulee vahvasti esiin moraalinen oikeudenmukaisuuden periaate, sillä keskeisenä riidan alkusyynä on kaikissa se, että toinen osapuolista on toisen mukaan tehnyt oikeudenmukaisuuden näkökulmasta jotakin ”väärin” tai ottanut ”väärän” kannan johonkin asiaan. Keskusteluun syntyvät tällä tavoin melko selkeät syyttäjän ja syytetyn roolit, joskin syytetty saattaa joskus siirtyä syyttäjäksi. Yhteistä riidoille on myös se, että ne päättyvät ainakin tietynasteiseen sovintoon vielä saman nauhoituksen aikana, ja että syytetty toimii syyttäjää aktiivisemmin sovinnon aikaansaamiseksi. Kaikissa riidoissa voidaan nähdä myös niin sanottuja ”suvantovaiheita”, joissa ainakin toinen osapuoli – näissä riidoissa yleensä syytetyn roolin saanut – suuntautuu pikemminkin samanmielisyyteen tai samanmielisyyden hakemiseen kuin riiteluyn. Tällaiset vaiheet tarjoavat mahdollisuuksia riidan lopettamiseen, ja itse asiassa aineiston riidat päättyvätkin tällaisiin vaiheisiin, vaikka en voikaan tässä artikkelissa käsitellä riitojen lopetusta yksityiskohtaisesti.

Kuvailen aluksi lyhyesti kutakin riitatapausta. *Big Brotherin* riita syntyy kahden naisosallistujan, Kaisan ja Saaran² välille ja kestää intensiivisenä noin 30 minuuttia, mikä näkyy ohjelmaan liitetyistä kellonajoista. Täysi toipuminen riidasta näyttää kuitenkin vievän tätä pidemmän ajan, joskaan ohjelman nauhoitus ei kata toipumisvaihetta kokonaisuudessaan. Riidassa on ensisijaisesti kyse ryhmän säännöistä ja oikeudenmukaisuudesta. Taustalla on se, että *Big Brother* -talon pihalle on tuotu yön aikana syksyn lehtiä haravoitavaksi ja joukkoon on piilotettu omenoita ja sienikoreja. Pihalle pääseminen herättää erityisesti naisosallistujissa suurta innostusta, mutta välitöntä yhteistä uloslähtöä estää muun muassa kahden osallistujan velvollisuus tehdä aamiasta.

Keskustelussa syntyy näkemys, että ulos lähdetään vasta yhdessä, kun kaikki ehtivät mukaan. Kaksi osallistujaa, Kaisa ja Anni, lähtevät kuitenkin ulos ennen muita, mikä herättää närkästystä joissakin sisälle jääneissä osallistujissa. Pettynein tilanteeseen on Saara, joka on omasta mielestään jäänyt sisälle oikeudenmukaisuuden periaatteen vuoksi. Kaisan ja Saaran välille puhkeaa riita, jossa Saara esimerkiksi kritisoi Kaisaa ulos menemisestä ja Kaisa puolestaan Saaraa siitä, ettei saanut tältä tietoa uloslähdön periaatteista. Myöhemmin riitaan otetaan mukaan myös muita asioita, kuten osapuolten yleisiä ominaisuuksia ja käyttäytymisen tapoja. Riidan vakavoitumisen jälkeen muut osallistajat toimivat lähinnä tilannetta tarkkailevana yleisönä.

Toinen aineiston kahdesta muusta riidasta muistuttaa *Big Brotherin* riitaa siten, että riita alkaa yhtäkkiä kahden osanottajan välillä monenkeskisessä

tilanteessa. Myös tässä riidassa muut osanottajat vetäytyvät keskustelusta riidan alkaessa. Riita syntyy kahden keski-ikäisen naisen, Eevan ja Leenan välille kunnallisen työryhmän kokouksessa (aineistosta ks. Kangasharju 1998), jossa on läsnä neljä henkilöä. Riidan aihe on institutionaalinen. Eeva edustaa ryhmässä kunnan kuntoutuspalveluja, kun taas Leena on toiminut työryhmässä, joka on suunnitellut kunnan palvelujen ulkoistamista. Eeva on Leenan kanssa vahvasti eri mieltä kuntoutuspalvelujen ulkoistamisesta, ja kysymyksestä syntyy spontaani vakava riita, joka muuttaa dramaattisesti kokouksen yleisesti hyvin asiallista ilmapiiriä. Riita saadaan kuitenkin päättymään noin 15 minuutin kuluttua. Tässäkin riidassa osallistujien ”toipuminen” ja paluu normaaliin vuorovaikutukseen kestää jonkin aikaa riidan jälkeen. Vaikka riita ei ole sillä tavalla julkinen kuin *Big Brotherin* riita, voidaan olettaa, että riitelyyn vaikuttaa se, että läsnä on kuitenkin yleisönä kaksi henkilöä ja lisäksi kokoushuoneessa on tallentava videokamera.

Kolmatta aineiston riitaa voi pitää niin aitona kuin riitaa yleensä voidaan pitää siinä mielessä, että ulkopuolisten monitorointi ei ole vaikuttanut riitelijöiden käyttäytymiseen. Nauhoitus tapahtuu siten, että riidan osapuolet ovat vahingossa unohtaneet ääninauhurin päälle toisentyypin nauhoituksen jälkeen. Nauhalta kuuluu myös vaihe, jossa osapuolet havaitsevat nauhurin olleen päällä, mutta silloin riita on jo ohi. Kyseessä on nuoren avioparin välinen kiista, jonka syntyy on osallistujien välisen keskustelun perusteella kaksi akuuttia syytä. Ensinnäkin vaimo on juuri ennen riitaa puhunut aviomiehen mielestä liian kauan puhelimesta äitinsä kanssa, ja mies on sillä aikaa joutunut hoitamaan perheen pienokaista. Toiseksi, vaimo on puhelunsa aikana luvannut, että hänen pikkusisarensa voi tulla yökylään pariskunnan luokse lauantain ja sunnuntain väliseksi yöksi. Aviomies on asiasta eri mieltä, ja pariskunta käy asiasta tiukan keskustelun, joka kestää intensiivisenä noin 10 minuuttia, mutta päättyy sen jälkeen vähitellen sovintoon. Tässäkin tapauksessa sovintoa rakentaa aktiivisesti syytetyyn rooliin joutunut osapuoli.

Aineiston riidoissa on eroja erityisesti julkisuuden asteessa sekä siinä, kuinka paljon muita ihmisiä on läsnä ja kuinka kauan riita kestää. Tapauksissa on kuitenkin niin paljon yhtäläisyyksiä (ks. myös taulukko 1, s. 78), että voidaan puhua melko samanlaisesta riitatyyppistä, jota voitaisiin kutsua esimerkiksi *läheisriidaksi* sen perusteella, että kaikissa kolmessa riidassa osapuolet tuntevat toisensa hyvin ja myös käyttävät tätä tuntemusta riidan aineksina. Käsitykseni mukaan riidoissa on sellaisia piirteitä, joita voidaan laajemminkin yleistää niin sanotun perheriidan tyyppillisiksi piirteiksi.

AINEISTON RIITOJEN ANALYYSIA

Riitojen yksityiskohtainen tarkastelu osoittaa, että riitelyyn kuuluu monia usein toistuvia käytäntöjä ja kielellisiä ilmaisutapoja. Yksi toistuva käytäntö tässä käsitellyissä riidoissa on saman puheenaiheen kierrättäminen. Keskustelussa palataan muutamaan keskeiseen aiheeseen kerta toisensa jälkeen, usein myös toistamalla samoja argumentteja. Analysoin seuraavaksi yksityiskohtaisesti muutamaa esimerkkiä, jotka havainnollistavat riidan käytäntöjä. Keskityn tässä varsinaiseen riitelyvaiheeseen, vaikka myös riitojen lopetuksessa ja toipumisvaiheessa on kolmessa aineiston riidassa paljon yhteisiä piirteitä. Sen

jälkeen esitän yhteenvedon kolmen riidan käytännöistä, ja lopuksi pohdin vielä riitaa *Big Brotherissa* osallistujien riitelyyn suuntautumisen näkökulmasta.

Sisällöllisesti riitakeskustelulla on taipumus jumiutua kahden vaihtoehdon, osapuolten mielestä ”oikean” ja ”väärän” näkemyksen välille. Vahva vastakkainasettelu näkyy riidassa tyyppillisesti myös sentyyppisinä polaarisisina ilmauksina kuin *aina, ei koskaan, jokainen, ei kukaan, kaikki*, joita on kutsuttu myös ääri-ilmauksiksi (*extreme case formulations*; Pomerantz 1986). Esimerkeistä 1 ja 2 näkyvät sekä polaarisuus ja toisen osapuolen negatiivinen arviointi että Saaran ottama syyttäjän rooli. Emotionaalisuus näkyy myös sanojen painotuksissa. Riitakäytäntöjä on lihavoitu esimerkeissä³. Esimerkki 1 on *Big Brotherin* riidasta:

- (1) (Big Brother)
- 01 Saara Se on vaan aina niinku siis nää
02 keskustelut aina lähtee siihen
03 Kaisa Nii.
04 Saara **et sun mielestä mikään ei oo**
05 **↑rakentavaa keskustelua=**
06 Kaisa =Nii.=
07 Saara =**koska se ei mee** siihen (.) niinku
08 **tahtiin ku sää** haluaisit.
09 (0.5)

Niin sanotun kasvojen suojelun ja kohteliaisuuden (esim. Brown & Levinson 1987) periaatteisiin kuuluu esimerkiksi se, että toisen reviiiriä kunnioitetaan sillä tavoin, ettei pyritä esittämään kannanottoja asioista, joista vain toinen voi tietää. Tällaisiin asioihin voidaan lukea myös toisen mentaalisen prosessoinnin alueelle kuuluvat asiat. Labov ja Fanshel (1977) kuvaavat vastaavaa ilmiötä puhumalla A-tapahtumista, joihin vain puhujalla on ensisijainen pääsy, sekä B-tapahtumista, joihin vain keskustelukumppanilla on ensisijainen pääsy. Riidassa myös toisen reviiirin kunnioittamisen periaatteet voivat kääntyä päinvastaisiksi. Toisen reviiirille tunkeutuminen ja toisen puolesta puhuminen näkyvät muun muassa siinä, että puhutaan juuri B-tapahtumista (esim. toisen ajatuksista ja tahtomuksista; ks. esimerkkiä 1, rivit 4–8).

Esimerkki 2 on avioparin kotona tapahtuvasta riidasta. Ennen katkelmaa Timo on arvostellut vaimoaan Annaa siitä, että tämä on puhunut liian kauan puhelimesta äitinsä kanssa. Anna reagoi tähän syytökseen vastasyytteellä (rivit 1–3), ja Timo jatkaa omaa kritiikkiään riveillä 4 ja 5:

- (2) (Koti)
- 01 Anna @Kulta:@ (1.0) ei oo (.) siis **ei oo yks eikä**
02 **kaks kertaa ku sä joriset puhelimes ja mä**
03 **hoidan kaikki.**
04 Timo Joo mut **tommone (.) mamman kaa (.) höpötys**
05 **se on ihan turhaa.**
06 Anna Ai jaa.

Esimerkki 3 on suoraa jatkoa esimerkkiin 2, ja siinä näkyviä riidan piirteitä ovat muun muassa kritisoiava kysymys (rivi 7) sekä ivalliseksi tulkittavissa oleva äänen muuntelu (rivi 8). Äänen muuntelua esiintyy kaikissa kolmessa riidassa monessa eri muodossa (ks. myös esim. 5, rivit 11–12). Tämä piirre vaa-

tisi tarkempaa tutkimusta, mutta yksi muuntelun laji on jonkun toisen joko kuvitellun tai todellisen henkilön puheen – usein ivallinen – imitointi. Esimerkissä 3 on lisäksi tylysti esitettyjä kieltoja (rivit 11–12, 14–15 ja 17), joita voidaan kuvata yhdenlajiseksi *voimakkaaksi reagoinniksi* (ks. taulukko 1, s.78). Esimerkin lopussa näkyy myös polaarinen vastakkainasettelu niin sanottuna eipäs-juupas-jaksona (rivit 19–22), jollaisia esiintyy erilaisissa lyhyemmissä tai pidemmissä muodoissa kaikissa aineiston riidoissa:

(3) (Koti)
 07 Timo **Mitä askaa silläkin** ((=anopilla)) **nyt oli.** (.)
 08 **@Paula yöksi** [ui.ə
 09 Anna [Nii et voiks Paula tulla tänne
 10 lauantain ja sunnuntain väli[seks (yöks).
 11 Timo **[No ei**
 12 **nyt ihan tasan tu sillon.**
 13 Anna No miksei [tuu
 14 Timo **[Ei (.) lau- (.) viikonloppuyöks**
 15 **ei** [meil tuu vitsi.
 16 Anna [No soita ettei tuu.
 17 Timo **Ei tu.**
 ----- ((Poistettu muutamia rivejä.)
 18 (3.0)
 19 Timo **Tuu pilaa ainoot lauvantai-iltaa.**
 20 Anna **No se ei millään tavalla sitä pilaa.**
 21 Timo **Kyllä pilaa.**
 22 Anna **Eikä pilaa.**
 23 (1.0)

Toisen osapuolen syytelyä ja kritisointia esiintyy kaikissa aineiston riidoissa. Syytely voi ilmetä esimerkiksi syyttävänä väitteinä (esim. 4, rivit 25–30) tai *miksi*-kysymyksinä sekä toisen toiminnan kritisoimisena (esim. 4, rivit 30 ja 33 sekä esim. 5, rivit 8–10). Esimerkkien 4 ja 5 syyttävissä jaksossa on paljon yhteisiä piirteitä, kuten esimerkiksi toisen keskeyttämistä sekä emotionaalista äänen volyymin kasvua ja painottamista:

(4) (Big Brother)
 24 Saara =Nii mut se on [sun (-----) tyyllis]
 25 Kaisa **[MUTTA NYT AINAKI (.) mut]**
 26 nyt ainaki mun mielest ((naurahtaa)) **tää**
 27 **keskustelu loppu siihen et sä sanoit että**
 28 **tässä keskustelussa ei ole mitään järkeä**
 29 **tää ei auta ketään (.) ja lähit**
 30 ((osoittaa Saaraa sormella))
 30 **[pihalle (.) joka on]**
 31 Saara [Nii lähinki koska] koska
 32 mua [EI niiku kiinn]ostanu
 33 Kaisa **[raivostuttavaa.]**
 34 Saara tämmönen asia koska se on (.)
 35 **me ollaan niinkun (.) ihan eri**
 36 **mieltä** tästä asiasta - ((jatkaa))

Esimerkissä 5 Leenan toteamus (rivit 1–4), että kunnan kuntoutuspalvelut voitaisiin ulkoistaa joitakin muita palveluja helpommin, saa Eevan kiihtymään:

(5) (Kokous)

01 Leena @No mut se mitä mä halusin sanoo ni oli se että
 02 kuitenkin tällaset ((=kuntoutuspalvelut)) voidaan@
 03 (0.6) helpommin nähdä sitten mahdollisina
 04 tuottaa ostopalveluina. Sellaset jotka vaatii=
 05 Eeva =JOO. [TOI ON (.) toi on semmonen kans]
 06 Leena [@erityistä ammatillista koulutus]ta@
 07 tai [miten sen nyt ottaa]
 08 Eeva [TOI ON (.) mä sanon] sen verran et must
 09 toi on niinkun halpamaista kuntoutusihmisten
 10 pelottelua (.) koska e- (.) jos hankitaan
 11 ostopalvelua niin @kai voidaan pyytää tarjous
 12 myös kaupungin omalta [yksiköl]tä.@
 13 Leena [Kyllä] varmasti.

Olen käsitellyt tässä artikkelissa vain osaa riitakeskustelujen emotionaalista aineksista. Ei-sanallisista aineksista tässä on kiinnitetty huomiota lähinnä taukoihin, painotuksiin ja äänen muunteluun. Tärkeitä emotionaalisuuden ilmentäjiä ovat myös esimerkiksi sellaiset ei-sanalliset toiminnot kuin liikkeet sekä asentojen, eleiden, ilmeiden ja katsomisen tapojen muutokset (Kangasharju, tulos), mutta niiden yksityiskohtainen käsittely vaatii kuitenkin niin paljon tilaa, ettei se ole tässä artikkelissa mahdollista. Myös riidan lopettaminen sekä riidan jälkeinen ”toipumisvaihe” jäävät tässä pääosin käsittelemättä. Taulukkoon 1 on koottu yhteenveto artikkelissa käsitellyistä riitelyn toiminnoista ja käytännöistä sekä niiden esiintymisestä aineiston kolmessa riidassa.

Taulukko 1. Riidan ominaispiirteiden esiintyminen kolmessa riidassa

Piirre	Big Brother	Kokous	Koti ⁴
Nopeutunut puhetempo	on	on	on
Ei taukoa tai päällekkäin	on	on	alussa
Pitkä tauko (ei reaktiota)	on	ei	on
Ivallinen naurahtelu	on	on	ei
Äänen volyymin kasvu	on	on	on
(Ivallinen) äänen muuntelu	on	on	on
Muutoksia katsomisessa	on	on	–
Puheenaiheen kierrätys	on	on	on
Polaarisuus (esim. <i>aina</i>)	on	on	on
Eipäs-juupas-jakso	on	on	on
Voimakas reagointi	on	on	on
Toisen kielteinen kuvaus	on	on	on
Syyttävät väitteet	on	on	on
Syyttävät kysymykset	on	on	on
Toisen puolesta puhuminen	on	on	on
Kiroilu	on	ei	lievä
Toisen vuorojen huomiotta jättäminen	on	on	on

Taulukon perusteella voidaan päätellä, että *Big Brotherin* riidassa esiintyy hyvin samanlaisia riitelyn käytäntöjä kuin kahdessa muussa, television ulkopuolisessa maailmassa syntyneessä riidassa. Monet käytännöistä ovat myös sellaisia, että niitä esiintyy huomattavan vähän normaalissa konfliktittomassa vuorovaikutuksessa, joka perustuu ainakin jonkinasteiseen samanmielisyyden preferointiin.

RIIDAN OSAPUOLTEN ERILAINEN SUUNTAUTUMINEN RIITAAN

Yksityiskohtaisen tarkastelun avulla voidaan seurata riidan osapuolten suuntautumisen ja emotionaalisuuden muutoksia vuoro vuorolta. Kaikissa kolmessa aineiston riidassa näkyy ensinnäkin se, että toinen osapuoli ottaa toista enemmän syyttäjän roolin. Syytetyn rooliin joutuneella taas on syyttäjää enemmän vuoroja, joita voidaan pitää pikemminkin samanmielisyyttä ja riidan lopettamista hakevina, kuin riitelyn jatkamiseen suuntautuvina. Esimerkki 6 on avioparin riidasta. Siinä näkyy selvä muutos osallistujien suuntautumisessa riiteltyyn. Pääasiallisesti syyttäjänä toimineen Timon reaktio (rivi 3) suuntautuu vielä konfrontaatioon, kun sen sijaan syytetyn roolissa olleen Annan voi tulkita suuntautuvan riidan lopettamiseen (ainakin rivit 8, 10 ja 12). Anna saakin vuoroihinsa Timolta koko riidan ensimmäiset jonkinasteista samanmielisyyttä ilmaisevat reaktiot (rivit 9 ja 13), eikä riiteltyyn suuntautuvia vuoroja esiinny keskustelussa tämän jälkeen enää lainkaan.

(6) (Koti)
01 Anna Tuo se Miia (= lapsi) essu tänne.
02 (2.5)
03 Timo <E:n tuo.>
04 (14.0)
08 Anna **Keitetäänkö teetä.**
09 Timo Mm.
10 Anna **Käyää pesulla ja keitetää teetä.**
11 (0.5)
12 Anna **Jooko.**
13 Timo Mm.

Myös riidassa *Big Brotherissa* on paljon vuoroja, jotka voidaan tulkita samanmielisyyttä tai riidasta poisääsyä hakeviksi. Tällaisia vuoroja käyttää keskustelussa huomattavasti enemmän Kaisa kuin Saara. Tästä syystä on mahdollista tehdä tulkinta, että Saara suuntautuu riiteltyyn intensiivisemmin ja emotionaalisemmin – ja jos niin halutaan sanoa – ”aidommin” kuin Kaisa. Esitän tässä vain yhden esimerkin (7) sellaisesta Kaisan vuorosta, jossa on toista osapuolta arvostavia aineksia, mutta vastaavanlaisia esimerkkejä on pitkässä riidassa runsaasti. Esimerkissä 7 Kaisa esittää Saarasta hyvin positiivisen arvioinnin (”oot huomattavasti kuitenkin vahvempi kun osa ihmisistä”, rivit 53–55), minkä voi tulkita osoittavan suuntautumista pikemminkin tavanomaiseen, konfliktittomaan vuorovaikutukseen kuin riitaan.

(7) (Big Brother)
 45 Saara Joo mut ku mä en edelleenkään
 46 ymmärrä sitä [pointttia että]
 47 Kaisa [Paitsi että (--)]
 48 Saara minkä takia mun olis pitäny tulla nyt
 49 niinku tei[ät] täältä hakeen [pois
 50 Kaisa [Ei] [Ei
 51 Saara kun siis kuka tahansa ois voinu tulla.
 52 Kaisa Ei siis sekään ollu se pointti. (.) Mutta
 53 (.) **kai se on sen sen takia koska (.) oot**
 54 **huomattavasti kuitenkin vahvempi (.) kun (.) osa**
 55 **(.) osa ihmisistä (.) tai osa ihmisistä**
 56 **ei ees halua (.) kommentoida tai sanoa**
 57 **mitään ikinä mihin[kään**
 58 Saara [Ei nii.
 59 Kaisa Koska voi tulla jollekki voi niin[ku
 60 Saara [Mm.
 61 Kaisa Ja seki on must hullua.
 62 (1.0)

Kaisan vuorossaan esittämä myönteisen evaluointi tarjoaa riidan keskellä suvantopaikan. Tätä tulkintaa vahvistaa se, että Saara reagoi vuoroon niin sanotulla empaattisella, samastumista osoittavalla *nii*-partikkelilla (ks. tarkemmin Sorjonen 2001). Keskustelumoodin muutos näkyy keskustelussa myös kolmen seuraavan vuoron ajan (rivit 59–61), vaikka riita ei vielä tähän päätykään.

Se, että Kaisalla on riidassa samanmielisyyteen suuntautuvia vuoroja enemmän kuin Saaralla, on yhdenmukaista kahden muun riidan kanssa sikäli, että niissäkin pääosin syytetty käyttää samanmielisyyttä hakevia vuoroja enemmän kuin syyttäjä. Toisaalta tarjolle tulee tämän lisäksi tulkinta, että Kaisa tiedostaa riitelyn aikana televisio-ohjelman näyttämö- ja kilpailukontekstin Saaraa paremmin ja pyrkii esittämään ”hyvän” riitelijän identiteettiä. Tätä tulkintaa puoltaa se, että toisin kuin kaksi muuta riitaa, jatkuu riita *Big Brotherissa* pitkään Kaisan samanmielisyyteen suuntautuvista vuoroista huolimatta. Jatkumisen voi päätellä osoittavan sitä, että kumpikin osapuoli on edelleen riidassa emotionaalisesti mukana: esimerkiksi aineiston perheriidan lopetus (ks. esim. 6) osoittaa, että yksin on vaikea riidellä. *Big Brotherin* riidassa siis toinen osapuoli vain päästää emotionaalisuuden toista vähemmän esille.

AITOA RIITELYÄ – KILPAILUKONTEKSTISSA

Keskustelunanalyysiin pohjautuva mikrotason analyysi paljastaa riitakeskustelusta piirteitä, joita ei välttämättä havaita, jos keskustelua katsotaan yleisellä tasolla. Kun lähtökohtana on keskustelun osallistujien näkökulma sekä heidän toimintojensa ja tulkintojensa tarkastelu, yksittäiset vuorot voidaan osoittaa enemmän tai vähemmän riitelyyn – tai johonkin muuhun toimintaan – suuntautuneiksi. Riitely ei ole siihen osallistuville koko ajan samanlaista toimintaa, vaan riidassa voidaan nähdä esimerkiksi samanmielisyyttä hakevia tai riidan jatkamiseen suuntautuvia vaihteita. Myös riidan loppumista enteilevät piirteet näkyvät aineiston keskustelussa aluksi vain hy-

vin pieninä vihjeinä, kuten esimerkiksi sinänsä vähämerkityksiseltä näyttävän *mm*-partikkelin käyttönä (ks. esim. 6). Voidaan ajatella, että esimerkiksi televisio-ohjelman katsojat eivät keskustelua riidaksi tulkitessaan välttämättä kiinnitä huomiota tällaisiin yksityiskohtiin tai siihen, että toinen riidan osapuolista käyttää toista sovittelevampia puheenvuoroja.

Artikkelissa käsitellyssä riidassa *Big Brotherissa* on vertailun perusteella paljon samanlaisia piirteitä kuin kahdessa muussa ”reaalimaailmassa” tapahtuvassa riidassa. Ensinnäkään riita *Big Brotherissa* ei ole millään tavalla käsikirjoitettu eikä liity mihinkään osallistujille annettuun tehtävään, vaan se alkaa spontaanisti hyvin samalla tavalla kuin kaksi muutakin riitaa. Myös riitelyn suuntautumisen intensiivisyys vaihtelee samalla tavalla kuin kahdessa muusakin riidassa erityisesti siten, että syytetyn roolissa oleva käyttää enemmän samanmielisyyteen suuntautuvia vuoroja kuin syyttäjän roolissa oleva. Tämä on ymmärrettävää siksi, että kaikissa kolmessa riidassa keskeisenä laukaisevana syynä on syyttäjän rooliin asettuvan kokema epäoikeudenmukaisuus, minkä hän myös tuo selvästi esiin. Nimenomaan näissä riidoissa syytetyn moraalinen närkästys on vähäisempi, ja hänen on syyttäjää helpompi pyrkiä keskustelussa samanmielisyyteen tai riidan lopettamiseen. Riidat myös päättyvät tällaisten vuorojen yhteydessä, joskin riita *Big Brotherissa* kesti riidoista pisimpään.

Saaran ja Kaisan riitakäyttäytymistä voidaan katsoa kilpailun näkökulmasta. Silloin on syytä tarkastella erityisesti sitä, toimiiko osallistuja siten, että käyttäytymisen voi päätellä parantavan hänen mahdollisuuksiaan kilpailun voittamisessa (esim. Hill 2005). Kokonaisuutena voi silloin päätellä, että Saara osoittaa riitelyn suuntautumisen perusteella Kaisaa emotionaalisempaa – tai ”aidompaa” – suuntautumista riitelyn. Tämän voi tulkita myös luopumiseksi ”paremman” itsensä esittämisestä, kun taas Kaisan käyttäytymisessä on enemmän piirteitä, jotka voidaan liittää tunteensa hallitsevan ”hyvän” riitelijän esittämiseen ja siten kilpailumahdollisuuksien parantamiseen. Lisää valaistusta riidan emotionaalisiin piirteisiin toisi vielä ei-sanallisten ilmiöiden (ks. esim. Haakana 2001) tässä tehtyä perusteellisempi analyysi.

Riidan *Big Brotherissa* tekee kiinnostavaksi myös se, että suomalaisessa tutkimuksessa on esitetty (esim. Nieminen & Pantti 2004, 119; Aslama & Pantti, tulossa 2007), että suomalaisen tapakulttuuriin ei kuulu avoin konfrontaatio, ja että sen vuoksi suomalaiset tosi-tv-ohjelmien kilpailijat ovat olleet esimerkiksi tiettyjen formaattien, kuten *Suuren seikkailun*, luonteen vastaisesti varsin kohteliaita toisilleen. Myös Nuolijärvi ja Tiittula (2000, 359 – 360) ovat esittäneet, että suomalaisen television keskusteluohjelmissä vältetään konfrontaatiota selvästi enemmän kuin esimerkiksi saksalaisissa ja yhdysvaltalaisissa ohjelmissä. Riidoista kiinnostuneena ja television keskusteluohjelmia melko aktiivisesti seuranneena voin todeta, että *Big Brotherin* riidan kaltaisia vahvoja emotionaalisia yhteenottoja ei esiinny usein suomalaisissa televisio-ohjelmissä fiktiota lukuun ottamatta. Toisaalta juuri siksi on kiinnostavaa havaita, että myös konfrontaatiota vältteleväksi väitetyssä kulttuurissa kuitenkin voidaan riidellä julkisesti. Ehkä riitaa *Big Brotherissa* voidaan pitää yhtenä merkinä siitä, että julkisen konfrontaation välttely on vähitellen väistymässä myös suomalaisista televisio-ohjelmissä.

Viitteet

- 1 Kiitän Pekka Pälliä ja nimettömiä arvioijia hyvistä kommentteista artikkelin käsikirjoitukseen.
- 2 Henkilöiden nimet on muutettu, sillä tutkittavan ilmiön kannalta henkilöiden tunnistettavuudella ei ole käsitykseni mukaan mitään merkitystä (vrt. myös Aslama ym. tässä lehdessä).
- 3 Litterointimerkit on selitetty artikkelin lopussa.
- 4 Koska kotona tapahtuva riita on ääninauhalla, siitä ei ole voitu tarkastella visuaalisia piirteitä, joten asianomaiseen kohtaan on merkitty viiva.

Kirjallisuus

- Aslama, Minna & Pauliina Lehtinen & Meri Toivonen (2006) Kaksitoista totuutta Big Brotherista eli miksi ja miten tutkia osallistujien kokemuksia tosi-tv:stä. *Tiedotustutkimus* 4/2006.
- Aslama, Minna & Mervi Pantti (2006) Talking alone. Reality TV, emotions and authenticity. *European Journal of Cultural Studies* 9:2, 167–184.
- Aslama, Minna & Mervi Pantti (tulossa 2007) Flagging Finnishness. Reproducing National Identity in Reality Television. *Television & New Media* 8:1, 1–19.
- Brown, Penelope & Stephen Levinson (1987) *Politeness. Some Universals of Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Elomaa, Johanna (2006) Älä huuda mulle! Parisuhteen riidat voi opetella selvittämään tyylikkäästi. *Ilta-Sanomat* 16.9.2006.
- Goodwin, Marjorie Harness & Charles Goodwin (2000) Emotion within Situated Activity. Teoksessa Budwig, Nancy, Uzgris, Ina C. & Wertsch, James V. (eds.) *Communication: An Arena of Development*. Stamford CT: Ablex. 33–54.
- Grimshaw, Allen D. (1990) Research on conflict talk: antecedents, resources, findings, directions. Teoksessa Grimshaw, Allen D. (ed.) *Conflict talk*. Cambridge: Cambridge University Press. 281–324.
- Haakana, Markku (2001) Kielen ohessa? Näkökulmia vuorovaikutuksen ei-kielellisiin keinoihin. Teoksessa Halonen, Mia & Routarinne, Sara (toim.) *Keskustelunanalyysin näkymiä*. Kieli 13. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Heritage, John (1996) Harold Garfinkel ja etnometodologia. Suom. Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen ja Soile Veijola. Helsinki: Gaudeamus.
- Hill, Annette (2002) Big Brother. The Real Audience. *Television & New Media* 3:3, 323–340.
- Hill, Annette (2005) *Reality TV—Audiences and Popular Factual Television*. Abingdon/New York: Routledge.
- Isaacs, William (2001) *Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito*. Jyväskylä: Gummerus.
- Kangasharju, Helena (1998) Alignment in disagreement: building alliances in multiperson interaction. Julkaisematon väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Kangasharju, Helena (2001) Keskustelunanalyysi kokousten ja neuvottelujen tutkimuksessa. Teoksessa Halonen, Mia & Routarinne, Sara (toim.) *Keskustelunanalyysin näkymiä*. Kieli 13. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. 185–207.
- Kangasharju, Helena (tulossa) Katseen suunnan muuttuminen erimielisyyden yhteydessä. Käsikirjoitus. Helsingin kauppakorkeakoulun kielten ja viestinnän laitos.
- Kotthoff, Helga (1993) Disagreement and concession in disputes: On the context sensitivity of preference structures. *Journal of Pragmatics* 26:291–319.
- Labov, William & David Fanshel (1977) *Therapeutic Discourse: Psychotherapy as Conversation*. New York: Academic Press.
- Nieminen, Hannu & Mervi Pantti (2004) Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nuolijärvi, Pirkko & Liisa Tiittula (2000) *Televisiokeskustelun näyttämöllä*. Televisiointituottelu suomalaisessa ja saksalaisessa keskustelukuluttuuriassa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pomerantz, Anita (1986) Extreme case formulations: a way of legitimizing claims. *Human Studies* 9, 219–230.

- Sacks, Harvey 1987 [1973] On the Preferences for Agreement and Contiguity in Sequences of Conversation. Teoksessa Button, Graham & Lee, John R.E. (eds.) *Talk and Social Organisation*. Clevedon, England: Multilingual Matters. 54–69.
- Scannell, Paddy (2002) Big Brother as a Television Event. *Television & New Media* 3:3, 271–282.
- Selting, Margaret (1994) Emphatic Speech Style with Special Focus on the Prosodic Signaling of Heightened Emotive Involvement in Conversation. *Journal of Pragmatics* 22:375–408.
- Senge, Peter (1990) *The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organization*. London: Century Business.
- Sorjonen, Marja-Leena (2001) Responding in Conversation. A study of response particles in Finnish. Amsterdam: Benjamins.
- Vuchinich, Samuel (1990) The sequential organization of closing in verbal family conflict. Teoksessa Grimshaw, Allen D. (ed.) *Conflict talk*. Cambridge: Cambridge University Press. 118–138.

Transkriptiokäytäntöjen selityksiä

[]	Päällekkäispuhunnan alku ja loppu.
(se)	Epäselvästi kuultu jakso.
(--)	Jakso, josta ei saa selvää.
(.)	Minimitauko (alle 0.4 sekuntia)
(1.2)	Tauon pituus sekunnin kymmenesosina.
ja::	Pidennetty äänne.
<u>a</u> ina	Painotettu tavu.
@kulta@	Äänen laadun muuntelu.
=	Vuoro liittyy toiseen vuoroon välittömästi.
↑hei	Sävelkorkeuden nosto sanan alussa.
.hh	Sisäänhengitys.
hh	Uloshengitys.
((yskii))	Litteroijan kommentteja.
vielä.	Laskeva intonaatio.
niinkö?	Nouseva intonaatio.
Tasaista tai hiukan nousevaa tai laskevaa intonaatiota ei ole merkitty.	